

سفر نامه

باید فکری به حال ابن بابویه کرد
همسطح سازی یا محو آثار
و بقایای مشاهیر؟

آرزو احمدزاده، راهنمای طبیعت گردی

چند روز پیش لایه‌های اخبار خبری به چشمم خورد که از همسطح سازی ابن بابویه حکایت می‌کرد. نام قبرستان ابن بابویه که آمد یاد یکی از تهران گردی‌هایم در زمان پیشا کرونا افتادم که به این آرامستان قدیمی تهران در شهر ری سری زده بودیم. این قبرستان قدیمی داستان جالبی دارد. خالی از لطف نیست که شما هم بدانید. چنین می‌گویند که در دوره فتحعلی شاه قاجار تهران زلزله بزرگی به خود دید و بعد از آن نیز سیل سختی آمد. در شهر ری باغ‌های مستوفی معروف بودند که سیل باعث تخریب بخشی از این باغ‌ها شد. کارگران هنگام ترمیم گودالی دیدند و دیواره سردابی که فرور بسته بود و داخل سرداب جنازه‌های پیدا کردند. در کنار جنازه لوحی قرار داشت و بر آن نوشته شده بود «هنا المرقد العالم الکامل المحدث ثقه المحدثین صدوق الطایفه ابوجعفر محمد بن علی بن حسین بن موسی بن بابویه قمی». یقین کردند که این بدن محدث بزرگ شیعی ابن بابویه قمی است. فتحلیشه دستور به بازسازی سرداب داد و مقبره و یار گاهی ساختند و از آن دوره گورستان ابن بابویه شکل گرفت. قبرستان ابن بابویه در زمره آثار ثبت شده ملی قرار دارد و بعد از دوره قاجار محل دفن بسیاری از مشاهیر شد. تا همین دوره اخیر نیز مدت‌ها این ایده وجود داشت که به باغ مشاهیر تبدیل شود. اما مدتی است که اینطور تشخیص داده شده است که تمام قبرستان را همسطح کنند. بهانه این است که مردم لایه‌های سنگ‌ها پایشان گیر می‌کرد و زمین می‌خوردند و نارضی بودند و همچنین به دلیل همسطح نبودن، قبرستان محلی برای پنهان شدن معاندان شده بود. از مقبره‌های این گورستان تنها سه مقبره باقی مانده است که هر کدام قصه‌های دارد و سنگ قبرها دارای ارزش تاریخی هستند.

اول از همه به سراغ مقبره‌های می‌روم که غلامرضا تختی در آنجا دفن شده است. پهلوان تختی یا همان آقا تختی شاید تنها کسی است که باعث می‌شود سالی یکبار همزمان با سالمرگش نام قبرستان ابن بابویه دوباره شنیده شود، و گرنه این گورستان با تمام مشاهیرش به فراموشی سپرده شده است. بعد از تختی به مقبره محمد حسن شمشیری می‌روم که از بازارهای سرشناس و صاحب رستوران شمشیری در سبزه میدان بوده است. در کنارش دکتر حیدر رقابی است، او سراینده ترانه معروف «مرا بیوس» است که حسن گلنراقی آن را خوانده کمی آنطرف‌تر مرد بزرگی آرمیده است: علی اکبر دهخدا، ادیب، لغت‌شناس و شاعر ایرانی و مولف لغت نامه دهخدا. بر سر مزارش چند دقیقه‌ای می‌نشینم و فاتحه‌های نثار روح سبزش می‌کنم. او بر گردن زبان فارسی و همه ما فارسی‌زبانان حق بزرگی دارد. سکوت عجیبی اینجا حکمفرماست، اما در سر من غوغایی است. به مزار اشراف الدین حسینی گیلایی می‌روم که مدتی روزنامه نسیم شمال در دوران مشروطیت بوده است. باز هم می‌گردم به دنبال یکی دیگر از مشاهیر ایران و در دست در جلوی سنگی مشکی می‌ایستم که روی آن با خطی خوش و طلایی نوشته شده است: حاج رحیم مؤذن زاده اردبیلی. صدای زیبایی اذانش در گوشم می‌پیچد، هنوز کسی مانند او نتوانسته است اقتدر دلنشین اذان بگوید. و یک نام آشنای دیگر نیز به چشمم می‌خورد. دکتر امیر اعلم که سیاستمدار و موسس بیمارستان امیر اعلم بود. باسکونی سنگین از ابن بابویه خارج می‌شوم، به راستی که اینجا بوستان مشاهیر ایران بود. واقعا حیف نیست اینجا تبدیل به زمین فوتبال شود و روی قبر بزرگانی چون امیراعلم و مؤذن زاده اردبیلی و ابوالبابا بازی کنند؟ باید فکری به حال ابن بابویه کرد.

سفال‌ها مربوط به عصر آهن؛ ۱۲۰۰ سال ق. م.، و دوره تاریخی (مربوط به دوره پیدایش خط) است که منابع با ارزشی برای دستیابی به شیوه زندگی و حتی عقاید مردمان آن روزگار دارد. همچنین ادامه این سیر تاریخی از ظهور اسلام و سلسله‌های مختلف مانند غزنوی، سلجوقی، صفوی و قاجار در این گنجینه به نمایش در آمده است. نمونه‌هایی از ظروف چینی مختلف از قبیل آبی سفید، پنج رنگ و هفت رنگ، ظروف بارفتن و ظروف بلوری دوره قاجار در معرض دید قرار گرفته است. سماور زغالی مرصع، با تکنیک برجسته کاری و مشبک، مربوط به دوره قاجار و بعضی از ظروف سفالی به نمایش در آمده نیز مربوط به حفاری‌های داخل حرم مطهر است که در جریان ساخت و سازهای جدید به دست آمده است.

موزه هنرهای تجسمی
در نهایت گنجینه هنرهای تجسمی انتخاب آخر و یکی از بهترین

انتخاب‌های من برای بازدید بود که شامل تعدادی از آثار نفیس در سبک‌های مختلف از هنرمندان برجسته ایرانی و اروپایی از جمله چهار اثر از استاد کمال الملک: اشراف‌البلاد (بهشهر امروز)، پل رودخانه تجن، منظره روستای پول کجور و رودخانه شیلات فرح آباد مازنداران در معرض دید عموم قرار داده شده است. به پایان ساعت بازدید نزدیک می‌شدم و هنوز تعدادی از موزه‌ها را ندیده بودم. پس در روز بعد مجدداً به حرم مطهر و مجموعه موزه‌های آستان قدس رفتم و از بسیاری موزه‌ها بازدید کردم که شامل موزه هدایای مقام معظم رهبری، گنجینه سکه، گنجینه سلاح، گنجینه مدال می‌شود و هر یک از آنان در نوع خود از زیبایی‌های بی‌شماری سفالی، چینی، بارفتن و فلزی است. بر خورار بودند.

تاکسید می‌است. گونه‌های مختلف صدف و حلزون، ماهی مومیایی شده با عنوان شیطان در با، ماهی فولک، سفره ماهی، مار ماهی، انواع کوسه ماهی از آذربایجان دیدنی این قسمت هستند. **موزه نجوم** از دوران نوجوانی تا کنون، نجوم همیشه یکی از علاقه مندی‌های مهم من بوده است و گنجینه نجوم آستان قدس انتخاب بعدی من بود. در این موزه انواع تلسکوپ شکستی و انعکاسی، کره سماوی و نجومی و جغرافیایی، دوربین چشمی و اپرا، و تئودولیت (سمت‌یاب) و سکستانت و اکتانت، کادران، وسیله اندازه‌گیری زاویه‌های عمودی، انواع مدل حرکت زمین، وسایل نجوم در بای، چندین نمونه گویا، خط‌کش و پرگار مورد استفاده در ساخت وسایل نجومی، دستگاه موریس و زلزله‌نگار به نمایش گذاشته شده‌اند و بسیار موزه‌ی جالب و مورد توجهی است.

موزه ساعت
بعد از بازدید از موزه نجوم، نوبت بازدید از موزه ساعت رسید. در این موزه می‌توان سیر و گذر زمان را دید و انواع ساعت‌های دیواری، آونگ‌دار و رومیزی در آن موجود است. از ساعت‌های شاخص و گران‌سنگ این مجموعه، ساعت آفتابی با توپ خورشیدی است که این ساعت اعلام کننده ظهر محلی است. شاخص مثلثی روی یک پایه فلزی نصب شده است که در هنگام ظهر شرعی با جمع شدن نور خورشید در یک نقطه و انعکاس آن به وسیله عدسی روی توپ ساعت، محلی که باروت‌ها در آن جمع شده انفجار صورت می‌گیرد که صدای آن ظهر شرعی را اعلام می‌کند.

موزه ظروف
گنجینه ظروف نیز شامل اشیای زیبا و منحصر به فردی هستند. گنجینه ظروف شامل تعدادی ظروف سفالی، چینی، بارفتن و فلزی است. بر خورار بودند.

ائمه اطهار، قرآن با بری و سایر نسخ‌های خطی از دیدنی‌های این گنجینه است. ارزش و اعتبار این گنجینه به صحیفه‌ها و ۵۹ قرآن‌ارزشمند متعلق به امام علی (ع)، امام حسن (ع)، امام حسین (ع)، امام سجاد (ع) و امام رضا (ع) است می‌باشد. **موزه فرش** سپس راهی موزه فرش شدم. موزه فرش آستان قدس رضوی بزرگترین موزه تخصصی فرش خاورمیانه است که نزدیک به ۹۰ درصد فرش‌های این موزه توسط بائین خیر و عاشقان حضرت رضا (ع) در زمان‌های مختلف به این مجموعه اهدا و وقف و بقیه آن نیز به سفارش این مجموعه برای استفاده در این بارگاه هستی‌یامین‌ها، گرخانه، تون (گلخن یا آتش خانه)، چاله حوض و موزه مردم شناسی تشکیل شده و آثاری چون شمعدانی‌ها، اشیای لاک‌ی و خاتم‌کاری در آن به نمایش در آمده است.

موزه استاد فرشچیان
وقتی اسم استاد فرشچیان، نقاش معاصر، به گوش تک ما می‌رسد بلافاصله یاد و نقش تابلوی عصر عاشورا در ذهن همایان نقش می‌بندد و من گمان نمی‌کنم که ایرانی‌ای باشد که این تابلو را نشناسد. بنا بر این انتخاب بعدی من موزه استاد فرشچیان بود. جایی که این تابلوی زیبا و گرانبها نگهداری می‌شود.

در سال ۱۳۸۹ تالار استاد فرشچیان باسزده تابلوی اهدایی ایشان در طبقه همکف موزه قرآن و نفیاس آستان قدس رضوی افتتاح شد. پنجمین روز آفرینش، ضامن آهون، پناه و عصر عاشورا از جمله این تابلوهای نفیس هستند و با اهدای پانزدهمین تابلوی از زشمندان ایشان با نام «معراج» در سال ۱۳۹۳، این تالار از غنای بیشتری برخوردار شده است.

موزه قرآن و نفیاس
بعد از بازدید این تابلوهای زیبا به موزه قرآن و نفیاس رفتم. این موزه اولین گنجینه قرآن جهان با ماهیت دینی و هنری است. قرآن‌های خطی متناسب به

گذری در موزه‌های آستان قدس رضوی؛

گنجینه‌های تاریخی در قلب مشهد

بگاه دهدار، راهنمای گردشگری

ضلع جنوبی حرم در صحن کوثر ساخته شود. این ساختمان جدید در سال ۱۳۵۶ کار خود را آغاز کرد و در آن مجموعه‌ای بی‌نظیر و چشم‌نواز از فرش‌ها، اجزای معماری حرم مطهر، وسایل روشنایی و محراب و... در قصاب و پترین‌های آن به در معرض نمایش قرار داده شدند. بعد از انقلاب اسلامی موزه آستان قدس رضوی توسعه یافت و موزه‌ها و گنجینه‌های متعددی در آن ایجاد شد به گونه‌ای که در حال حاضر ۱۶ گنجینه با ارزش با آثار نفیس زیر نظر موزه‌های آستان قدس فعالیت می‌کنند.

گنجینه تاریخ رضوی
من تصمیم گرفته بودم که بر اساس علاقه مندی شخصی بازدید از این موزه‌ها را ترتیب بندی کنم. بنا بر این اول از همه با گنجینه تاریخ رضوی بازدید می‌کنم. گنجینه تاریخ رضوی را آغاز کردم. گنجینه تاریخ رضوی در گذشته موزه‌ی تاریخ مشهد بوده و به این دلیل انتخاب اول من قرار گرفت. این موزه در سال ۷۸ تأسیس و توسعه‌یافته و تا بار دیدگانشندگان با تاریخ شهر و سیر اتفاقات و حوادثی که در حرم مطهر روی داده بود آشنا شوند. بعدها، یعنی در سال ۹۲ نام این موزه به تاریخ حرم رضوی تغییر پیدا کرد و امروزه در این مکان ضریح‌های فولادی کتیبه‌های طلا، محراب‌های زرین‌فام، عکس‌های تاریخی، وسایل روشنایی و... حرم رضوی در دو بخش اشیای کاربردی و اشیای مربوط به معماری حرم جمع شده است. بخش سربینه یا رختکن، بخش‌های سربینه و غرفه‌های آن، هشتی‌یامین‌ها، گرخانه، تون (گلخن یا آتش خانه)، چاله حوض و موزه مردم شناسی تشکیل شده و آثاری چون شمعدانی‌ها، اشیای لاک‌ی و خاتم‌کاری در آن به نمایش در آمده است.

موزه مردم‌شناسی
بعد از موزه تاریخ رضوی، موزه مردم‌شناسی را انتخاب کردم. موزه‌های مردم‌شناسی، شناخت و مقایسه آن‌ها با یکدیگر برای من همیشه جذاب است چرا که در مورد نحوه پوشش، خوراک، سبک معیشت و زندگی و کسب و کار، و فرهنگ مردم آن دیار اطلاعات مفیدی را می‌توانم کسب کنم. موزه مردم‌شناسی مشهد در حمامی قدیمی و تاریخی دایر شده که با بازدید از آن می‌توان این حمام را هم دید و به قول معروف یک تیر و دو نشان است. این موزه در سال ۱۳۸۵ در حمام تاریخی و عصر صفوی مهدی قلی بیگ یا حمام شاه مشهد یکی از بزرگ‌ترین حمام‌های ایران است که قدمت بنای آن به دوران صفویه بازمی‌گردد و در کنار مسجد قدیمی شاه مشهد واقع شده است و به همین علت، به این حمام، حمام شاه مشهد نیز می‌گویند که پس از انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ نام آن به حمام رضوی تغییر یافت. این حمام در کنار حرم امام مهربانی‌ها، حضرت امام رضا (ع) و بازار قدیمی فرش مشهد قرار دارد. حمام مهدی قلی بیگ در سال ۱۳۰۰ هجری خورشیدی به درخواست مهدی قلی بیگ از بازماندگان خانواده امیر ارغون آقای اویرات و از امرای ترک

وقتی حرف‌ها مشهد می‌شود همیشه بیشتر از سایر نقاط آن، حرم مطهر امام هشتم شیعیان امام رضا (ع) به ذهن همه‌ی ما می‌رسد و بی‌شک این مکان جزء اولین مکان‌هایی است که هر مسافری که با به مشهدالرضا می‌گردد گنجینه آن جامی رود. اما مشهد مملو است از اماکن گردشگری متناسب با انواع و اقسام سلیقه‌ها. یکی از این جاذبه‌ها انواع موزه‌هایی هستند که در این شهر واقع شده‌اند.

موزه‌ها نقش بسیار مهم و حیاتی را در شناخت مسافر نسبت به مقصد، و تاریخ و فرهنگ آن ایفا می‌کنند و روایتگر داستان‌های بسیاری هستند. زمانی که هر مسافر با به موزه‌ی گذارد و قدم به قدم و پترین‌های آن را جلو می‌رود و نظاره می‌کند و راهنمای موزه، اشیاء و آثار را برایش روایتگری می‌کند گویی که انسان سوار بر ماشین زمان شده است و قدم به قدم تاریخ را جلو می‌رود. جنگ می‌کند، صلح می‌کند، در تمدن و شهرهای مختلف زندگی می‌کند، از نقوش ظرف‌هایی که ساخته پرده برمی‌دارد و متون حک شده بر لوح‌ها را می‌خواند، لباس محلی بر تن می‌کند و با بوم اوردها صنایع دستی می‌سازد و در نهایت با و پترین‌ها آخر در حالی که بسیار زیسته و آموخته به زمان حال بازمی‌گردد. مشهد دارای موزه‌های بسیار با ارزش

در کشور است که طیف وسیعی از دوره‌های تاریخی و موضوع‌ها را شامل می‌شوند. یکی از مهم‌ترین موزه‌های این شهر و کشور، موزه‌های آستان قدس رضوی هستند. موزه‌هایی که در حرم امام رضا (ع) پرشاده‌اند و زائران می‌توانند علاوه بر زیارت در گاه امام هشتم به سیاحت در این موزه‌های جالب و دیدنی بپردازند. من هم تصمیم گرفتم در یکی از سفرهایم به این شهر، سری به این موزه‌ها بزنم و از آن‌ها بازدید کنم. **گنجینه‌ی آستان قدس رضوی** ارادت و احترام مردم و دوستداران اهل بیت و امام رضا سبب شده بود تا هدایای نفیس و ارزشمندی را به حرم ایشان تقدیم کنند. این هدایا در کنار اشیاء و آثار قدیمی حرم و سایر اماکن متبرکه که سال‌ها در خزانه حرم نگاهداری می‌شدند گنجینه باشکوه‌ای از اشیای گران‌بها را تشکیل می‌دهند که اولین بار در سال ۱۳۱۶ به نمایش گذاشته شدند. تا اینکه در سال ۱۳۲۴ در شرق مسجد گوهر شاد و در کنار مقبره شیخ بهایی ساختمانی سه طبقه را با مساحت ۱۰۳۴ متر مربع برای این منظور ساخته و موزه آستان قدس رضوی افتتاح شد. در سال ۱۳۵۱ اشیای این موزه به تالار تشریفات آستان قدس رضوی منتقل شد تا مکانی جدید برای موزه در